

Grondslagen Vermogensrecht

Mr. A.M.M.M. van Zeijl
Mr. M.P.L. Adriaansen

14^e editie

Noordhoff

Grondslagen Vermogensrecht

Mr. A.M.M.M. van Zeijl

Mr. M.P.L. Adriaansen

Ontwerp omslag: G2K Brand Design Agency

Omslagillustratie: Shutterstock

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB
Groningen of via het contactformulier op www.mijnnoordhoff.nl.

De informatie in deze uitgave is uitsluitend bedoeld als algemene informatie. Aan deze informatie kunt u geen rechten of aansprakelijkheid van de auteur(s), redactie of uitgever ontlelen.

0 / 26

© 2026 Noordhoff Uitgevers bv, Groningen/Utrecht, Nederland

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining niet toegestaan.

All rights reserved. Text and data mining not permitted.

ISBN(ebook) 978-90-01-19698-1

ISBN 978-90-01-19697-4

NUR 820

Woord vooraf

Grondslagen Vermogensrecht is ontstaan vanuit de behoefte binnen het onderwijs aan een inleidend, praktijkgericht en duidelijk geschreven handboek over het vermogensrecht.

In *Grondslagen Vermogensrecht* behandelen we algemene onderwerpen met betrekking tot het vermogensrecht, zoals het goederenrecht, het recht van pand en hypotheek, de rechtshandeling, de overeenkomst en de onrechtmatige daad als bronnen van verbintenis, en het verbintenissenrecht. We sluiten af met de bespreking van de koopovereenkomst, de huurovereenkomst en de arbeidsovereenkomst.

De opzet van *Grondslagen Vermogensrecht* is als volgt. Juridische problemen leggen we uit aan de hand van praktische voorbeelden. Nadat we de juridische oplossingen hebben behandeld, toetsen we deze aan de wettekst. Op deze wijze ontwikkel je kennis van de wet- en regelgeving en krijg je inzicht in de praktische toepassing ervan.

Bij de aanschaf van deze editie hoort een rijk gevulde digitale omgeving. Extra studiemateriaal, zoals samenvattingen, toetsen, kernbegrippen, opdrachten en casussen, vind je online op studiemeister.noordhoff.nl. In die digitale omgeving zijn ook de antwoorden op de vragen opgenomen.

Uiteraard zijn alle in het boek behandelde onderwerpen geactualiseerd en zijn recente wetswijzigingen in de stof verwerkt. We voltooiden de kopij in september 2025 en hebben zo veel mogelijk rekening gehouden met aankomende wetgeving.

Annemiek van Zeijl
Michiel Adriaansen

Amsterdam/Breda, najaar 2025

Inhoud

1	Grondbeginselen	11
1.1	Rechtsregels	13
1.1.1	Publiekrecht en privaatrecht	13
1.1.2	Dwingend en aanvullend (regelend) recht	14
1.1.3	Materieel en formeel recht	15
1.1.4	Objectief en subjectief recht	16
1.2	Rechtsbronnen	16
1.2.1	Wet	16
1.2.2	Verdrag	19
1.2.3	Jurisprudentie	20
1.2.4	Gewoonterecht	21
1.2.5	Ongeschreven recht	21
1.3	Burgerlijk Wetboek	21
1.3.1	Personen- en familierecht en rechtspersonen (Boek 1 en 2)	22
1.3.2	Vermogensrecht (Boek 3 t/m 8)	23
1.3.3	Internationaal privaatrecht (Boek 10)	24
1.3.4	Opbouw Burgerlijk Wetboek	25
2	Vermogensrecht algemeen	27
2.1	Goederen	29
2.1.1	Zaken	30
2.1.2	Vermogensrechten	32
2.2	Registergoederen en niet-registergoederen	33
2.3	Onderscheid vermogensrechten	34
2.3.1	Absolute en relatieve rechten	35
2.3.2	Zakelijke en persoonlijke rechten	37
2.3.3	Beperkte rechten	37
2.3.4	Afhankelijke rechten	39
2.4	Conflicterende rechten	40
2.4.1	Botsing twee beperkte rechten	40
2.4.2	Botsing twee relatieve of vorderingsrechten	42
3	Overdracht	49
3.1	Verkrijging	51
3.2	Overdrachtsvereisten	52
3.2.1	Geldige titel	53
3.2.2	Beschikkingsbevoegdheid	56
3.2.3	Levering	57

3.3	Derdenbescherming	69
3.3.1	Derdenbescherming naar soort goed	70
3.3.2	Schijnhandeling of schijnakte	75
3.4	Overzicht wijzen van levering en derdenbescherming	75
4	Pand en hypotheek	79
4.1	Pand	81
4.1.1	Vestiging	81
4.1.2	Rechten pandhouder	87
4.1.3	Derdenbescherming	89
4.2	Hypotheek	91
4.2.1	Vestiging	92
4.2.2	Hypothecaire bedingen	93
4.2.3	Rechten hypotheekhouder	95
5	Rechtshandeling	101
5.1	Rechtshandeling	103
5.1.1	Eenzijdige rechtshandeling	104
5.1.2	Meerzijdige rechtshandeling	105
5.2	Totstandkoming	107
5.2.1	Vereisten	107
5.2.2	Moment totstandkoming	110
5.3	Nietigheid en vernietigbaarheid	111
5.3.1	Wanneer is een rechtshandeling nietig of vernietigbaar?	112
5.3.2	Gevolgen nietigheid en vernietigbaarheid	118
5.3.3	Beroep op nietigheid en vernietigbaarheid	120
6	Rechtshandeling door vertegenwoordiging	123
6.1	(Eigenlijke) vertegenwoordiging	125
6.1.1	Vertegenwoordiging krachtens volmacht	128
6.1.2	Onbevoegde vertegenwoordiging	130
6.1.3	Handelingsonbekwaamheid en volmacht	134
6.1.4	Volmacht en nakoming van verbintenissen	134
6.1.5	Nader te noemen meester	137
6.1.6	Selbsteintritt	138
6.2	Oneigenlijke vertegenwoordiging	139
6.3	Lastgeving	141
7	Overeenkomst	145
7.1	Overeenkomst	147
7.2	Totstandkoming	148
7.2.1	Aanbod	148
7.2.2	Aanvaarding	152
7.2.3	Moment totstandkoming	153
7.2.4	Elektronische overeenkomst	154

7.3	Inhoud	157
7.3.1	Factoren die de inhoud van de overeenkomst bepalen	158
7.3.2	Onvoorziene omstandigheden	162
7.3.3	Precontractuele fase	162
7.3.4	Standaardregelingen	164
7.3.5	Algemene voorwaarden	164
7.4	Overeenkomsten en derden	169
7.5	Vaststellingsovereenkomst	176

8 **Rechtmatige en onrechtmatige daad** 179

8.1	Rechtmatige daad	181
8.2	Onrechtmatige daad	183
8.2.1	Daad: doen of nalaten	185
8.2.2	Onrechtmatigheid	185
8.2.3	Toerekenbaarheid	190
8.2.4	Schade en causaal verband	193
8.2.5	Relativiteit	197
8.3	Wie zijn aansprakelijk?	198
8.4	Aansprakelijkheid voor personen en zaken	200
8.5	Productenaansprakelijkheid	209
8.6	Oneerlijke handelspraktijken	214
8.7	Misleidende en vergelijkende reclame	216
8.8	Aansprakelijkheid bij elektronisch rechtsverkeer	217
8.9	Onrechtmatige overheidsdaad	218

9 **Verbintenis** 223

9.1	Verbintenis	225
9.2	Bronnen van verbintenis	226
9.3	Inhoud	228
9.4	Twee partijen: schuldeiser en schuldenaar	229
9.5	Pluraliteit en hoofdelijke verbondenheid	230
9.6	Eenzijdige en wederkerige overeenkomsten	232
9.7	Bijzondere verbintenissen	234
9.7.1	Voorwaardelijke verbintenis	234
9.7.2	Tijdsbepaling	235
9.7.3	Natuurlijke verbintenis	236
9.8	Overgang en tenietgaan van verbintenissen	237
9.8.1	Overgang vorderingsrechten	237
9.8.2	Overgang schulden	238
9.8.3	Contractoverneming	239
9.8.4	Tenietgaan van verbintenissen	240

10	Nakoming en niet-nakoming van verbintenissen	245
10.1	Nakoming	247
10.1.1	Opeisbaarheid	247
10.1.2	Wie kan bevrijdend nakomen?	248
10.1.3	Aan wie moet worden betaald?	249
10.1.4	Vereisten nakoming	252
10.2	Verweermiddelen schuldenaar	254
10.2.1	Verweermiddelen	255
10.2.2	Opschorting nakoming	256
10.3	Niet-nakoming en toerekenbaarheid	262
10.3.1	Factoren die van invloed zijn op de toerekenbaarheid	263
10.3.2	Manieren toerekenbaar tekortschieten	268
10.3.3	Moment toerekening	269
10.4	Gevolgen toerekenbaar niet-nakomen	274
10.4.1	Verplichting tot betaling schadevergoeding	274
10.4.2	Verplichting alsnog na te komen	278
10.4.3	Ontbinding overeenkomst	278
10.5	Niet-toerekenbaar tekortschieten: overmacht	281
10.6	Schuldeisersverzuim	283
11	Schadevergoeding	287
11.1	Schade	289
11.2	Welke schade wordt vergoed?	290
11.2.1	Waarop kan schadevergoeding betrekking hebben?	290
11.2.2	Vorm schadevergoeding	293
11.3	Hoogte schadevergoeding	295
11.3.1	Concrete en abstracte schadeberekening	295
11.3.2	Positief en negatief belang	296
11.3.3	Voordeelstoerekening, eigen schuld en medeschuld	297
11.3.4	Rol rechter	300
11.4	Schadevergoeding bij letsel en overlijden	302
11.5	Affectieschade	303
12	Koopovereenkomst	309
12.1	Koop en consumentenkoop	311
12.1.1	Consumentenkoop	313
12.1.2	Koop met eigendomsvoorbehoud	315
12.1.3	Koop op proef	316
12.1.4	Koop op afstand en koop buiten de verkoopruimte	317
12.1.5	Ongevraagde toezending van zaken	320
12.1.6	Koopoptie	321

12.2	Rechten koper	321
12.2.1	Wat kan de koper eisen?	322
12.2.2	Overgang risico	325
12.2.3	Rechten koper bij niet-nakoming verkoper	326
12.3	Rechten verkoper	332
12.3.1	Wat kan de verkoper eisen?	332
12.3.2	Rechten verkoper bij niet-nakoming koper	333
12.3.3	Recht van reclame	333
12.4	Koop op afbetaling en huurkoop	335
12.4.1	Huurkoop	336
12.4.2	Leasing	338

13 **Huur en verhuur** 341

13.1	Algemene bepalingen	343
13.1.1	Totstandkoming	345
13.1.2	Verplichtingen verhuurder	345
13.1.3	Verplichtingen huurder	348
13.1.4	Einde huurovereenkomst	355
13.1.5	Koop breekt geen huur	355
13.2	Woonruimte	357
13.2.1	Huurprijs	358
13.2.2	Opzegging door de huurder	361
13.2.3	Opzegging door de verhuurder	361
13.2.4	Huurbescherming	364
13.2.5	Huisvestingsvergunning	365
13.2.6	Medehuurderschap	366
13.2.7	Wederverhuur en onderhuur	368
13.3	Bedrijfsruimte	368
13.3.1	Opzegging na vijf jaar	370
13.3.2	Opzegging na tien jaar	372
13.3.3	Huurprijs	374

14 **Arbeidsovereenkomst** 377

14.1	Arbeidsovereenkomst	379
14.2	Uitzendovereenkomst en oproepovereenkomst	384
14.3	Totstandkoming	388
14.3.1	Sollicitatiefase	389
14.3.2	Minderjarige werknemer	391
14.3.3	Bedingen in arbeidsovereenkomsten	392
14.4	Verplichtingen werkgever	399
14.4.1	Loon	399
14.4.2	Vakantie	405
14.4.3	Verlof	406

14.4.4	Informatie	408
14.4.5	Getuigschrift	409
14.4.6	Veiligheid	409
14.4.7	Re-integratie zieke werknemers	410
14.4.8	Gelijke behandeling	411
14.4.9	Goed werkgeverschap	411
14.5	Verplichtingen werknemer	414
14.6	Beëindiging	414
14.6.1	Beëindiging van rechtswege	415
14.6.2	Wederzijds goedvinden	418
14.6.3	Opzegging met en zonder schriftelijke instemming	420
14.6.4	Transitievergoeding	429
14.6.5	Ontslag op staande voet	431
14.6.6	Ontslagverboden	434
14.6.7	Ontslag en faillissement	436
14.6.8	Collectief ontslag	437
14.6.9	Overgang ondernemingen	438
14.7	Collectieve arbeidsovereenkomst	440
14.7.1	Totstandkoming	443
14.7.2	Handhaving cao-bepalingen	443
14.7.3	Algemeen verbindend en onverbindend verklaren	443
Afkortingenlijst 445		
Register 446		

Grondbeginselen

Voor het bestuderen van specifieke juridische onderwerpen is het van belang om op de hoogte te zijn van een aantal grondbeginselen. Daarom behandelt dit hoofdstuk de grondbeginselen van het recht. In de eerste plaats is het natuurlijk belangrijk om te weten wat een rechtsregel is en hoe deze zich verhoudt tot andere regels die er in de maatschappij zijn. In de tweede plaats bespreken we waar rechtsregels uit kunnen ontstaan, de zogenoemde rechtsbronnen. Tot slot behandelen we de indeling en de systematiek van het Burgerlijk Wetboek.

1

- 1.1 Rechtsregels 13
- 1.2 Rechtsbronnen 16
- 1.3 Burgerlijk Wetboek 21

OPENINGSCASUS | De Toren van Toekomst

In Enschede besluit de besloten vennootschap Bouwkracht een nieuwe woontoren te ontwikkelen in het hart van de stad. Het project, genaamd 'De Toren van Toekomst', biedt naast woonruimtes eveneens moderne werkruimtes en een groene daktuin, en voorziet in duurzame energieoplossingen.

De directeur van Bouwkracht bv, Marco Ziani, is enthousiast over het project en heeft ten behoeve van de bouw een stuk grond gekocht van Inge Hoppenbrouwers. Zij hebben de noodzakelijke koopovereenkomst gesloten en zijn overeengekomen dat de grond met behulp van de notaris over een halfjaar wordt overgedragen. Kort na de aankoop ontvangt Ziani een brief van de gemeente waarin staat dat de op grond van de Omgevingswet noodzakelijke bouwvergunning wordt afgewezen vanwege bezwaren van omwonenden en een milieugroep.

Ziani besluit een bijeenkomst te organiseren met de betrokken partijen: de gemeente, vertegenwoordigers van de omwonenden en de milieugroep. Tijdens die bijeenkomst geven de omwonenden aan dat zij zich zorgen maken over de mogelijke overlast en de impact op hun leefomgeving, terwijl de milieugroep bezorgd is over de ecologische voetafdruk die gepaard gaat met de bouw van de woontoren. Ziani legt samen met twee van zijn werknemers uit hoe het project bijdraagt aan de lokale economie en duurzaamheid.

Ondertussen hoort Inge Hoppenbrouwers over de problemen met de bouwvergunning en vraagt zich af of ze de verkoop kan terugdraaien. Ze is bang dat de waarde van haar voormalige grond gaat dalen als het project niet doorgaat en dat Ziani de overeenkomst mogelijk niet meer wil nakomen. Ziani verzekert haar dat de verkoop definitief is en dat hij zorgt voor een oplossing met de gemeente.

1.1 Rechtsregels

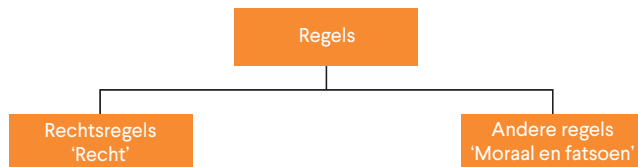
We leven in een maatschappij waarin we te maken hebben met allerlei regels die gaan over onze onderlinge verhouding en onze relatie met de overheid. Die regels kunnen variëren van 'op de openbare weg moet het verkeer rechts houden' tot 'eten doe je met mes en vork', 'wie iets koopt, moet daarvoor een koopprijs betalen' en 'de beslechting van geschillen is bij uitstek opgedragen aan de rechterlijke macht'. Het recht is het geheel van (overheids)regels dat de samenleving ordent met rechten, plichten, verboden en geboden.

Rechtsregel

Niet alle regels zijn rechtsregels. Regels zijn *rechtsregels* als zij als zodanig worden erkend en door rechters en andere autoriteiten worden toegepast en afdwingbaar. Rechtsregels zijn juridisch relevant en rechtens afdwingbaar. Van onze voorbeelden zijn dat 'op de openbare weg moet het verkeer rechts houden', 'wie iets koopt, moet daarvoor een koopprijs betalen' en 'de beslechting van geschillen is bij uitstek opgedragen aan de rechterlijke macht'. Of je met mes en vork eet is juridisch niet relevant. Alle rechtsregels in Nederland vormen samen het Nederlandse recht. De andere regels zijn regels van moraal en fatsoen.

We zetten het voorgaande op een rij in de figuur. De uitwerking ervan is opgenomen in de subparagrafen die na de figuur volgen.

Figuur 1.1
Onderscheid
regels

Rechtsregels onderscheiden we in:

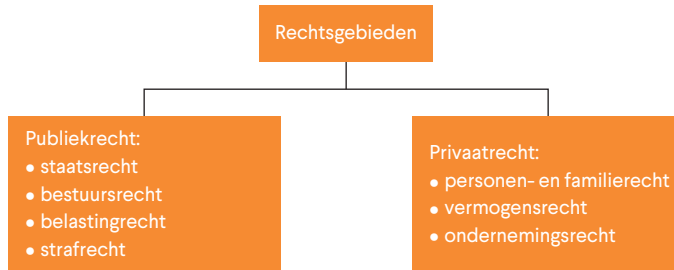
- publiekrechtelijke en privaatrechtelijke rechtsregels;
- dwingende rechtsregels en regels van aanvullend of regelend recht;
- materieel recht en formeel recht;
- objectief recht en subjectief recht.

1.1.1 Publiekrecht en privaatrecht

Het Nederlandse recht bestaat uit twee grote rechtsgebieden: het publiekrecht en het privaatrecht. Tot het publiekrecht rekenen we het staatsrecht, het bestuursrecht, het belastingrecht en het strafrecht. Het privaatrecht – ook wel het burgerlijk recht genoemd – omvat het personen- en familierecht, het vermogensrecht en het ondernemingsrecht. Of een situatie onder het publiekrecht of onder het privaatrecht valt, heeft te maken met de relaties die de overheid en burgers met elkaar of onderling

hebben, bijvoorbeeld de provincie ten opzichte van de gemeente of de ene burger ten opzichte van de andere burger (zie de figuur).

Figuur 1.2
Indeling
rechtsgebieden

Publiekrecht

Het *publiekrecht* regelt de verhouding tussen overheid en burger en de organisatie van de verschillende overheidsorganen. Zo heeft bijvoorbeeld de Participatiewet (Pw) betrekking op de relatie tussen overheid en burger als die burger een bijstanduitkering nodig heeft. In bijvoorbeeld de Provinciewet (PW) en de Gemeentewet (Gemw) wordt de organisatie van de provincies en gemeenten geregeld.

Privaatrecht

Het *privaatrecht* geeft regels die de onderlinge verhouding tussen personen betreffen, zoals 'wie iets koopt, moet daarvoor een koopprijs betalen', 'echtgenoten zijn verplicht elkaar het nodige te verschaffen' of 'bestuurders van de besloten vennootschap worden benoemd door de algemene vergadering'. Aan de regels van het privaatrecht kan iemand rechten ontleen die diegene tegenover iemand anders kan handhaven. De wettelijke bepalingen in het Burgerlijk Wetboek (BW) vallen onder het privaatrecht. Overigens kan ook de overheid privaatrechtelijk handelen.

1.1.2 Dwingend en aanvullend (regelend) recht

Dwingend recht

Rechtsregels kunnen dwingend van aard zijn, maar ook aanvullend of regelend. *Dwingend recht* betekent dat niet van de rechtsregel mag worden afgeweken. De sanctie op overtreding van een regel van dwingend recht is nietigheid van die (rechts)handeling. Dit betekent dat de handeling juridisch niet geldig is. *Aanvullend recht* is slechts van toepassing voor zover partijen zelf niets hebben afgesproken. We noemen het ook wel regelend recht.

Aanvullend recht

In het privaatrecht komen zowel regels van dwingend recht als regels van aanvullend (of regelend) recht voor. Een voorbeeld van dwingend recht is dat de koop van een woonhuis schriftelijk moet worden aangegaan indien de koper een natuurlijke persoon is die niet handelt in de uitoefening van een beroep of bedrijf. Als de overeenkomst niet schriftelijk wordt aangegaan, dan is die overeenkomst niet geldig.

Het overeenkomstenrecht van Boek 6 BW bevat hoofdzakelijk aanvullend of regelend recht. Partijen kunnen zelf bepalen wat de inhoud van hun overeenkomst is. Als partijen dit niet doen, dan zijn volgens art. 248 van Boek 6 BW de betreffende bepalingen uit het Burgerlijk Wetboek van toepassing. Als een koper en een verkoper niet afspreken wie de kosten van het afhalen van een aankoop voor zijn rekening neemt, dan vult de wet die overeenkomst aan. De koper moet die dan betalen volgens art. 12 lid 2 van Boek 7 BW. Partijen mogen hiervan contractueel afwijken.

Driekwart-
dwingend recht

In het arbeidsrecht zijn ook regels van driekwartdwingende en semidwingende aard opgenomen. *Driekwartdwingend recht* maakt het voor werkgever en werknemer mogelijk om bij collectieve arbeidsovereenkomst af te wijken van een wettelijke bepaling.

Semidwingend
recht

Semidwingend recht biedt de mogelijkheid dat de werkgever en de individuele werknemer samen schriftelijk kunnen afwijken van de wettelijke bepaling. In art. 628 Boek 7 BW zijn beide soorten bepalingen terug te vinden. Het artikel gaat over de opzegtermijnen die de werkgever en de werknemer in acht moeten nemen bij het opzeggen van de arbeidsovereenkomst. Deze wettelijke termijnen kunnen worden verkort door een collectieve arbeidsovereenkomst (driekwartdwingend recht). Verlenging van die termijnen is mogelijk als de werkgever en de werknemer dit onderling schriftelijk bepalen (semidwingend recht).

1.1.3 Materieel en formeel recht

Materieel recht

Rechtsregels onderscheiden we in materieel en formeel recht. *Materieel recht* gaat over de inhoud van rechtsregels. Het materieel recht bevat rechten en plichten, geboden en verboden. Het materieel privaatrecht bepaalt bijvoorbeeld wanneer er sprake is van een eigendomsrecht of wanneer een overeenkomst tot stand komt. Het materieel privaatrecht staat onder andere in het Burgerlijk Wetboek. Het materieel strafrecht bepaalt bijvoorbeeld wanneer er sprake is van diefstal of verduistering. Dergelijke verbodsbepalingen zijn te vinden in het Wetboek van Strafrecht (WvS).

Formeel recht
Procesrecht

Regels van *formeel recht* geven aan hoe de regels van het materieel recht worden gehandhaafd. Het formeel recht is het *procesrecht*. Het privaatrechtelijk procesrecht is geregeld in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv). Het strafprocesrecht is opgenomen in het Wetboek van Strafvordering (Sv). In die twee wetboeken vind je bijvoorbeeld hoe procedures bij de rechter worden gevoerd.

1.1.4 Objectief en subjectief recht

Objectief recht	We kunnen nog een onderscheid maken, namelijk tussen objectief en subjectief recht. Het <i>objectief recht</i> is het geheel van geldende rechtsregels in Nederland. Zo staat bijvoorbeeld in art. 610 van Boek 7 BW dat een werknemer recht heeft op loon voor de arbeid die diegene heeft verricht, en op grond van art. 26 van Boek 7 BW heeft een koper de verplichting de koopsom te betalen.
Subjectief recht	Als iemand een maand als vakantiekracht heeft gewerkt bij een supermarkt en zegt: 'Ik heb recht op betaling van een maandsalaris', dan heeft diegene het over een recht van zichzelf. Dat noemen we een <i>subjectief recht</i> . De vakantiehulp heeft dat recht omdat de rechtsregels (het objectief recht) aangeven dat een werknemer die arbeid verricht recht heeft op loon. Het objectief recht is dus 'het' recht, zoals het recht op loon of op de koopsom. Het is een subjectief recht als gesproken wordt over 'mijn' recht, bijvoorbeeld mijn recht op loon of mijn recht op de koopsom. Het loon of de koopsom vormt de inhoud van het recht, oftewel het <i>rechtsobject</i> . In dit boek beperken we ons tot de subjectieve rechten waarvan het object economische waarde heeft. Mijn recht op loon of op de koopsom behoort tot mijn vermogen. Daarom spreken we in dit verband van (subjectieve) vermogensrechten.
Rechtsobject	

Oefenvraag 1.1

Lees art. 217 lid 1 van Boek 6 BW. Is in dit wetsartikel sprake van een privaatrechtelijke of van een publiekrechtelijke rechtsregel? Is er sprake van materieel of van formeel recht? En is er sprake van objectief of van subjectief recht?

1.2 Rechtsbronnen

Rechtsbron	Rechtsregels ontstaan uit <i>rechtsbronnen</i>. Deze bronnen vind je in: • de wet; • verdragen; • jurisprudentie; • gewoonterecht. Tot slot gaan we in de laatste subparagraaf in op het begrip ongeschreven recht.
------------	--

1.2.1 Wet

Rechtsregels die in wetten staan, kunnen we op twee manieren onderscheiden:

- 1 naar de inhoud;
- 2 naar de manier van totstandkoming.

Ad 1 Rechtsregels onderscheiden naar inhoud

Wet in
materiële zin

Wettelijke regels die iedereen in Nederland moet nakomen (oftewel die voor iedereen verbindend zijn) zijn regels van materieel recht. Zo'n wet is een *wet in materiële zin*. Wetten in materiële zin kunnen door verschillende overheidsorganen worden gemaakt, zoals door de regering en de Staten-Generaal (het parlement, de Tweede Kamer en de Eerste Kamer) gezamenlijk, door de regering alleen, door een bepaalde minister, door een provincie of door een gemeente. Deze wetten hebben allemaal als kenmerk dat zij algemeen verbindende voorschriften bevatten. Het zijn algemene, abstracte, burgers bindende rechtsregels.

Ad 2 Rechtsregels onderscheiden naar de manier van totstandkoming

Wet in
formele zin

Naast het begrip wetten in materiële zin kennen we het begrip wetten in formele zin. We noemen ze ook formele wetten. Bij wetten in formele zin gaat het niet over de inhoud van de rechtsregel, maar over de vraag wie de wet heeft gemaakt. Een wet is alleen een *wet in formele zin* als deze tot stand is gekomen door samenwerking van regering en Staten-Generaal (art. 81 Grondwet). Als een wet door een ander overheidsorgaan is gemaakt, dan is er geen sprake van een wet in formele zin.

Omdat het onderscheid toeziet op de inhoud (wet in *materiële zin*) en de wijze van totstandkoming (wet in *formele zin*) zijn verschillende combinaties mogelijk. De meeste wetten in formele zin zijn ook wetten in materiële zin en bevatten dus voor iedereen verbindende voorschriften. Voorbeelden zijn het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Koophandel, de Wet op de ondernemingsraden en het Wetboek van Strafrecht.

Een voorbeeld van een wet die alleen een wet in formele zin is en niet een wet in materiële zin is de wet waarin toestemming werd verleend aan prins Willem-Alexander om een huwelijk aan te gaan met Máxima Zorreguieta. Deze wet werd aangenomen door de regering en de Staten-Generaal gezamenlijk op 3 juli 2001 en was slechts van toepassing op de toenmalige prins.

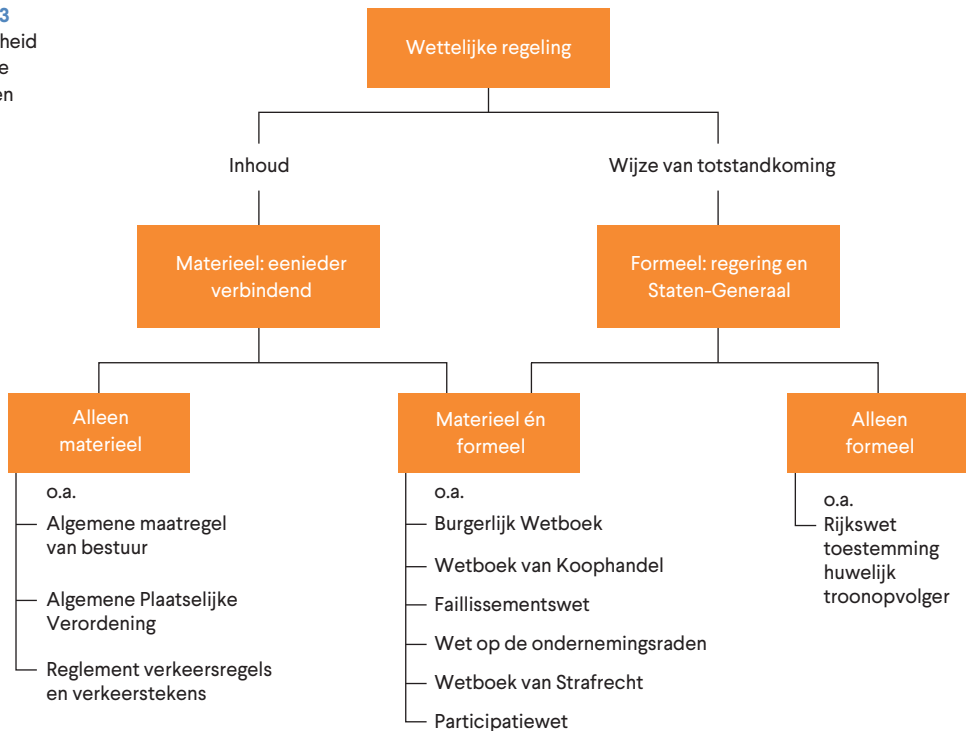
Voorschriften van andere overheidsorganen dan regering en Staten-Generaal gezamenlijk zijn nooit wetten in formele zin. Zij kunnen inhoudelijk wel iedereen verbindende rechtsregels bevatten. We spreken dan niet langer van wetten, maar bijvoorbeeld van een algemene maatregel van bestuur (AMvB) (art. 89 Grondwet) of van een reglement, zoals het Reglement verkeersregels en verkeerstekens. Komen de voorschriften van ministers, provincies of gemeenten, dan noemen we deze ministeriële regelingen of verordeningen. Voorbeelden zijn de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) van een gemeente die gaat over de openingstijden van

Beschikking

winkels, of het stellen van voorwaarden voor het verlenen van vergunningen voor de uitoefening van een horecabedrijf in die gemeente. Een vergunning geldt slechts in een enkel geval. Ze is geen wet in materiële zin en ook geen wet in formele zin. Een vergunning is een zogenoemde *beschikking*.

We vatten het voorgaande samen in de figuur. Na de figuur geven we aan hoe wordt bepaald welke wettelijke regeling voorgaat als wettelijke regelingen strijdig met elkaar zijn. Dit staat bekend als de rangorderegeling.

Figuur 1.3
Onderscheid
wettelijke
regelingen

Rangorde

Er is een *rangorde* binnen de diverse wettelijke regelingen die als volgt wordt bepaald:

- 1 Hogere regelingen gaan vóór lagere regelingen.
Bovenaan staat de wet in formele zin, dan de AMvB en daarna volgen de ministeriële regeling, de provinciale verordening en de gemeentelijke verordening. De APV van gemeente Amsterdam die gaat over de plaatsing van verkeersborden mag dus niet in strijd zijn met het hogere Reglement verkeersregels en verkeerstekens.
- 2 Jongere regelingen gaan vóór oudere regelingen.
De bepalingen in het Reglement verkeersregels en verkeerstekens van 2012 gaan voor op die van het Reglement dat van 2010 dateert.

- 3 Regelingen die voor een bijzonder geval gegeven zijn, gaan vóór de algemene bepalingen. De bijzondere regeling van nakoming van verbintenissen uit de koopovereenkomst uit Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek gaat vóór de algemene regeling van de nakoming uit Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek.

In sommige situaties is het mogelijk dat de tweede en de derde regel worden omgedraaid. Op die manier kunnen meer bijzondere, maar oudere regels nog blijven voorgaan op algemenere, maar nieuwere regels.

1.2.2 Verdrag

Verdragen

Naast het Nederlandse nationale recht heeft Nederland te maken met internationale regelingen. Dit kunnen verdragen zijn die tussen verschillende staten worden gesloten. *Verdragen* zijn overeenkomsten tussen twee of meer landen. Als deze verdragen rechtsregels bevatten, zijn zij net als de nationale wet rechtsbron. Er ontstaat gebondenheid aan deze verdragen nadat de Staten-Generaal goedkeuring heeft verleend (art. 91 Grondwet). De wet bepaalt de gevallen waarin geen goedkeuring is vereist.

Internationaal
privaatrecht

Als we ons tot het privaatrecht beperken, kunnen we in dit verband denken aan het *internationaal privaatrecht* (IPR). Het internationaal privaatrecht bevat regels voor het oplossen van conflicten die kunnen ontstaan tussen de rechtsstelsels van de verschillende landen. Het IPR geeft bijvoorbeeld antwoord op de vraag: als ik een huis in Portugal koop, welk recht is dan van toepassing? Verder bevat het IPR afspraken over de erkenning van elkaars huwelijks- of echtscheidingswetgeving. De Nederlandse regels van het internationaal privaatrecht zijn geregeld in Boek 10 BW.

Rechtstreekse
werking

Nederland heeft zich daarnaast aangesloten bij internationale organisaties zoals de Verenigde Naties, de NAVO en de Europese Unie (EU). Volgens art. 93 van de Grondwet kunnen bepalingen van dergelijke organisaties algemeen verbindend zijn in Nederland. Die bepalingen moeten dan naar inhoud iedereen kunnen verbinden. Dat is bijvoorbeeld het geval bij de verordeningen van de EU. Bepalingen van internationale verdragen die *rechtstreekse werking* hebben, noemen we *self-executing* bepalingen.

De Europese Unie vaardigt ook richtlijnen uit. In die richtlijnen is een bepaald doel opgenomen dat alle lidstaten moeten realiseren in hun land. De lidstaten mogen dan zelf bepalen hoe ze dit opnemen in hun nationale wetgeving. Zo zijn er bijvoorbeeld richtlijnen uitgevaardigd op het gebied van het vennootschapsrecht over het opstellen van jaarrekeningen (art. 360 e.v. Boek 2 BW) en over de juridische fusie van ondernemingen (art.

308 e.v. Boek 2 BW). Deze richtlijnen hebben tot gevolg dat Nederland zijn wetgeving moet aanpassen of aanvullen. Dat is bijvoorbeeld gebeurd door het invoegen van de hiervoor vermelde artikelen in Boek 2 BW.

1.2.3 Jurisprudentie

Jurisprudentie

Onder *jurisprudentie* of rechtspraak verstaan we het geheel van rechterlijke uitspraken. Rechters zijn bevoegd om over geschillen met betrekking tot burgerlijke rechten en schuldvorderingen te beslissen en strafbare feiten te berechten (art. 112 en 113 Grondwet). Rechters zijn daarin onafhankelijk. Dat wil zeggen dat iedere rechter bevoegd is volgens eigen inzicht binnen de grenzen van de wet recht te spreken.

Rechters zullen zich meestal (met het oog op de rechtszekerheid en de rechtsgelijkheid) richten naar de uitspraken die andere rechters in soortgelijke zaken hebben gedaan. Zij richten zich vooral naar de uitspraken van het hoogste rechtscollege van ons land, de Hoge Raad. Door hun uitspraken maken rechters in feite nieuwe rechtsregels naast de wet, hoewel zij geen wetgevende bevoegdheid hebben. Een rechter moet rechtspreken, ook in die gevallen waarvoor geen wettelijke regel is of waarvoor de betreffende regel onvolledig of onduidelijk is (art. 13 Wet algemene bepalingen). Deze rechterlijke uitspraak geldt dan als rechtsregel. Advocaten maken bij het procesvoeren gebruik van verschillende wetten, maar ook van jurisprudentie. In hun stukken die bestemd zijn voor de rechter verwijzen zij naar bepaalde rechterlijke uitspraken in soortgelijke gevallen. Zij willen zo de rechter overtuigen van hun gelijk.

Interpretatiemethoden

De rechter kan bij de besluitvorming gebruikmaken van zogenoemde *interpretatiemethoden* om regels in een concreet geval te kunnen uitleggen en zo tot een oordeel te komen. Voorbeelden van interpretatiemethoden zijn de rechts- en wetshistorische interpretatie, de grammaticale interpretatie en de teleologische interpretatie, waarbij een rechter gebruikmaakt van de bedoeling van de wetgever. Bij de rechts- en de wetshistorische methode maakt de rechter gebruik van de geschiedenis van het recht respectievelijk de wet. Bij de grammaticale methode interpreteert de rechter de betekenis van een begrip (het woord) aan de hand van het normale taalgebruik.

Redeneertechnieken

Rechters gebruiken ook *redeneertechnieken*. We kennen de redenering *a contrario* en de redenering naar analogie. Bij de redenering *a contrario* komt een rechter op grond van verschillen met een ander geval tot een andere uitkomst. Bij de redenering *naar analogie* daarentegen oordeelt de rechter dat een niet geregeld geval lijkt op een geval waarin een regel wel voorziet en gebruikt dan deze regel.

1.2.4 Gewoonterecht

Gewoonterecht

Gewoonterecht wordt door de mensen zelf ontwikkeld. Mensen ontwikkelen bepaalde gedragspatronen en gaan elkaar daar ook aan houden. Als gewoonte in het recht een rol wil gaan spelen, dan moet ze aan twee voorwaarden voldoen. In de eerste plaats moet ze gedurende lange tijd in een bepaalde kring zijn gevolgd. In de tweede plaats moet door dat gebruik gedurende lange tijd de overtuiging zijn ontstaan dat mensen zich overeenkomstig deze regel moeten gedragen. Als het laatstgenoemde gebeurt, dan is de gewoonterechtelijke regel een rechtsregel geworden. Doordat de rechter vervolgens de regel van gewoonterecht in de rechtspraak gaat gebruiken, wordt deze als rechtsregel geformuleerd en erkend.

De gewoonte komt ook in de wet voor. Zo noemt art. 248 van Boek 6 BW de gewoonte als een van de factoren die de inhoud van een overeenkomst kunnen bepalen. Art. 618 van Boek 7 BW bepaalt dat als tussen de werkgever en de werknemer geen bepaald loon is afgesproken, dat de werknemer dan recht heeft op het loon dat gebruikelijk is op het tijdstip waarop de arbeidsovereenkomst is aangegaan.

1.2.5 Ongeschreven recht

De wetten, de internationale regelingen en de jurisprudentie behoren tot het geschreven recht. Dat komt doordat daartoe bevoegde instanties ze hebben uitgevaardigd. De gewoonte daarentegen is ongeschreven, aangezien zij vanuit een bepaalde groep mensen is ontstaan.

Redelijkheid en billijkheid

Er zijn nog meer regels van ongeschreven recht. Een daarvan is de zogenoemde *redelijkheid en billijkheid*. De rechter kan bijvoorbeeld de redelijkheid en billijkheid als aanvulling gebruiken bij de bepaling van de inhoud van wat partijen zijn overeengekomen. Er staat nergens beschreven wat die redelijkheid en billijkheid nu precies inhouden. De rechter gebruikt de redelijkheid en billijkheid dan als corrigerende factor.

Oefenvraag 1.2

Rechtsregels kunnen uit verschillende bronnen ontstaan. Wat zijn de vier rechtsbronnen? Geef een korte omschrijving van elke rechtsbron.

1.3 Burgerlijk Wetboek

Een belangrijke rechtsbron is het Burgerlijk Wetboek. Het Burgerlijk Wetboek is de bron die wij – gezien de inhoud van dit boek – bij het bestuderen van de materie het meest gebruiken.

Het Burgerlijk Wetboek behandelt in tien boeken systematisch het privaatrecht:

- 1 Boek 1 Personen- en familierecht;
- 2 Boek 2 Rechtspersonen;
- 3 Boek 3 Vermogensrecht in het algemeen;
- 4 Boek 4 Erfrecht;
- 5 Boek 5 Zakelijke rechten;
- 6 Boek 6 Algemeen gedeelte van het verbintenissenrecht;
- 7 Boek 7 Bijzondere overeenkomsten;
- 8 Boek 7A Bijzondere overeenkomsten (vervolg);
- 9 Boek 8 Verkeersmiddelen en vervoer;
- 10 Boek 10 Internationaal privaatrecht.

De tien boeken zijn elk onderverdeeld in titels en die titels weer in afdelingen. De artikelen geven de afzonderlijke regels weer. Elk boek heeft een eigen nummering.

Hoe moet je een artikel uit het Burgerlijk Wetboek citeren? Art. 10 uit Boek 3 BW bijvoorbeeld noteer je als volgt: art. 3:10 BW. Eerst noteer je dus het nummer van het boek en na de dubbele punt het artikelnummer. Daarna volgt de afkorting van de wet. Art. 10 uit Boek 5 wordt dan art. 5:10 BW. Als een artikel is verdeeld in leden, dan neem je ook die mee bij het citeren. Zo noteer je het eerste lid van artikel 10 Boek 5 BW als art. 5:10 lid 1 BW. Je ziet dat we bij het verwijzen naar een artikel geen gebruik maken van de titels en de afdelingen. We maken slechts gebruik van het boek en het artikel.

Boek 9 ontbreekt in de rij. De gedachte was om in Boek 9 intellectuele eigendomsrechten op te nemen. Daarbij kun je denken aan het auteursrecht en het octrooirecht. Omdat deze onderwerpen inmiddels veelal in internationale verdragen zijn geregeld, is Boek 9 tot nu toe niet ingevoerd.

In de volgende subparagrafen gaan we dieper in op de inhoud van de verschillende boeken van het BW. Deze paragraaf eindigt met een uitleg over de opbouw van het BW.

1.3.1 Personen- en familierecht en rechtspersonen (Boek 1 en 2)

Rechtssubject

De Boeken 1 en 2 behandelen de *rechtssubjecten*. Er zijn twee soorten personen of rechtssubjecten: natuurlijke personen en rechtspersonen. Boek 1 BW regelt het personen- en familierecht. Boek 2 geeft regels over de rechtspersonen.

Natuurlijke persoon	<i>Natuurlijke personen</i> zijn mensen van vlees en bloed. <i>Rechtspersonen</i> zijn de naamloze en de besloten vennootschap, de vereniging, de coöperatie, de onderlinge waarborgmaatschappij en de stichting (art. 2:3 BW). Deze rechtspersonen zijn <i>privaatrechtelijke rechtspersonen</i> . Ook de Staat der Nederlanden, provincies, gemeenten en waterschappen bezitten rechtspersoonlijkheid (art. 2:1 BW). Dit zijn <i>publiekrechtelijke rechtspersonen</i> . Tot slot bezitten alle kerkgenootschappen rechtspersoonlijkheid (art. 2:2 BW).
Rechtspersoon	
Rechtsbevoegd	Rechtssubjecten zijn dragers van rechten en plichten: ze zijn <i>rechtsbevoegd</i> . Natuurlijke personen zijn volgens het recht rechtsbevoegd. Aan rechtspersonen heeft de wet rechtsbevoegdheid toegekend (art. 2:5 BW). Het feit dat natuurlijke personen en rechtspersonen rechtsbevoegd zijn, wil zeggen dat zij drager zijn van rechten en plichten en op grond daarvan een vermogen hebben. Maar als iemand een vermogen heeft, wil dat nog niet zeggen dat die persoon iets met dat vermogen kan doen. Daarvoor moet die persoon handelingsbekwaam zijn.
Handelings- bekwaam	<i>Handelingsbekwaam</i> betekent volgens de wet dat een persoon in staat is rechtshandelingen te verrichten. Een voorbeeld van een rechtshandeling is het sluiten van een koopovereenkomst. Iemand die een nieuwe smartphone koopt, aanvaardt het rechtsgevolg dat daaruit voortvloeit, namelijk het moeten betalen van de koopprijs voor die smartphone. In principe is iedere natuurlijke persoon handelingsbekwaam (art. 3:32 lid 1 BW). De wet maakt echter een uitzondering voor minderjarigen (art. 1:233 e.v. BW) en meerderjarigen die om een bepaalde reden onder curatele zijn gesteld (art. 1:378 e.v. BW). Zij zijn dan <i>handelingsonbekwaam</i> . Handelingen van dergelijke personen kunnen worden aangetast. Rechtspersonen zijn altijd handelingsbekwaam.
Handelings- onbekwaam	

1.3.2 Vermogensrecht (Boek 3 t/m 8)

Vermogen	We hebben gezien dat een rechtssubject drager van rechten en plichten is en op grond daarvan een vermogen kan hebben. Een <i>vermogen</i> is het geheel van op geld waardeerbare rechten en plichten, of anders gezegd: de bezittingen en de schulden van een bepaalde persoon. De Boeken 3 tot en met 8 behandelen het vermogensrecht.
Goed	Boek 3, met de titel <i>Vermogensrecht in het algemeen</i> , behandelt de algemene regels die van toepassing zijn op het gehele vermogensrecht. In Boek 3 zien we het woord vermogensrecht niet meer staan, althans niet in de zin die de titel aangeeft. Boek 3 spreekt slechts over <i>goederen</i> .

Zaak	Goederen kunnen stoffelijk zijn (materieel/tastbaar) of niet. Zijn de goederen stoffelijk, dan spreekt de wet van <i>zaken</i> . Voorbeelden van zaken zijn een huis, een auto en een boek.
Vermogensrecht	Zijn de goederen niet-stoffelijk, dan spreekt de wet van <i>vermogensrechten</i>. Een vermogensrecht is een 'recht' op een huis, op een auto of op een koopsom. Sommige goederen – registergoederen genoemd – moeten in een openbaar register worden ingeschreven, andere goederen niet. Dit staat in titel 1 van Boek 3. Daarnaast behandelt Boek 3 rechtshandelingen en volmacht (titel 2 en 3), verkrijging en verlies van goederen (titel 4), rechten op goederen, zoals bezit en het houderschap, gemeenschap, vruchtgebruik, pand en hypotheek (titels 5 tot en met 9) en de wijze waarop degenen die recht hebben op die goederen – de schuldeisers – hun rechten kunnen realiseren (titel 10). Boek 4 gaat over het erfrecht. Dit regelt wat er met iemands goederen gebeurt als diegene overlijdt. Boek 5 behandelt de rechten op zaken, zoals eigendom, erfpacht en opstal, en appartementsrechten. Boek 6 gaat over verbintenissen. Er ontstaat bijvoorbeeld een verbintenis als je iets koopt. Het gevolg daarvan is dat je de koopprijs moet betalen. Het recht van de verkoper op de koopprijs vormt samen met jouw verplichting om de koopprijs te betalen een verbintenis. In Boek 6 komt onder andere aan de orde hoe verbintenissen ontstaan (uit (on)rechtmatige daad of uit overeenkomst) en wat hun gevolgen zijn, de nakoming en niet-nakoming van verbintenissen en het tenietgaan van verbintenissen. Boek 7 en 7A regelen de bijzondere overeenkomsten, zoals de koopovereenkomst, de lastgeving, de arbeidsovereenkomst en de vaststellingsovereenkomst. In Boek 8 staan wettelijke bepalingen met betrekking tot het vervoer van personen en goederen, het vervoer per schip (zee- en binnenvaart), de exploitatie van schepen, ongevallen met schepen en tot slot het wegvervoer.

1.3.3 Internationaal privaatrecht (Boek 10)

Boek 10 bevat de Nederlandse regels met betrekking tot het internationaal privaatrecht. Het internationaal privaatrecht bevat regels voor het oplossen van conflicten die kunnen ontstaan tussen rechtsstelsels van verschillende landen. Dit komt bijvoorbeeld voor als een Nederlander trouwt met iemand die de Nederlandse nationaliteit niet bezit en de positie van de eventuele kinderen moet worden geregeld. Het kan ook van toepassing zijn wanneer een Nederlands bedrijf een contract sluit met een buitenlands bedrijf, of wanneer je als Nederlander via internet een aankoop doet in India. De regels van het Nederlandse internationaal privaatrecht zijn naast

het nationaal Nederlandse recht van toepassing. Boek 10 is alleen van toepassing voor landen die geen deel uitmaken van de EU of waarmee Nederland geen internationaal verdrag heeft gesloten.

1.3.4 Opbouw Burgerlijk Wetboek

Gelaagde
structuur

Het Burgerlijk Wetboek kent een *gelaagde structuur*. Dit betekent dat eerst de algemene regels over een bepaald onderwerp aan de orde komen en vervolgens de meer bijzondere regels. Zo overkoepelen de algemene bepalingen uit Boek 3 de speciale bepalingen uit de Boeken 5, 6 en volgende. De bepalingen uit Boek 6 overkoepelen de (meer) speciale bepalingen uit de Boeken 7, 7A en 8. Zo geeft Boek 7 alleen de zeer specifieke bepalingen voor de koopovereenkomst en de arbeidsovereenkomst weer. Meer algemene bepalingen over de overeenkomst staan in Boek 6 bij het overeenkomstenrecht. Zo is het mogelijk dat bij een koopovereenkomst of arbeidsovereenkomst bepalingen uit Boek 6 of Boek 7 van toepassing zijn.

Schakelbepaling

In het Burgerlijk Wetboek zijn *schakelbepalingen* opgenomen. Die bepalingen spelen een belangrijke rol. Schakelbepalingen verklaren een aantal rechtsregels van het Burgerlijk Wetboek ook buiten het vermogensrecht van toepassing.

Oefenvraag 1.3

Welke boeken van het Burgerlijk Wetboek zijn van toepassing op de vraag of een ouder een koopovereenkomst van diens kind van 11 jaar kan vernietigen?

Studiemeister

Extra studiemateriaal, zoals samenvattingen, toetsen, kernbegrippen, opdrachten en casussen, vind je online op studiemeister.noordhoff.nl.